

ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ ЯК НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

**УШКАРЕНКО Ю.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Ознакою справжнього сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, як особливого типу підприємницької структури, є особливий статус неприбуткової організації. Спостерігається нерозуміння суті неприбутковості, як основної складової діяльності обслуговуючого кооперативу. Проведені дослідження щодо статусу обслуговуючих кооперативів як неприбуткових організацій в Південному регіоні України.

The sign persisting agricultural servicing co-operative society, as especial type of the business structure, there is especial status to unprofitable organization. The incomprehension to essences unprofitable, as the main forming activity servicing co-operative society is exists. The studies regarding status servicing co-operative society as unprofitable organization in South region of the Ukraine was organized.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Головною відмінністю сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу є особливий статус неприбуткової організації. Поняття неприбутковості кооперативу випливає із кінцевої мети, яку ставить обслуговуючий кооператив - це надавати послуги клієнтам власникам для задоволення їх економічних потреб. Він не має на меті отримання прибутку для себе, а прагне збільшити прибуток господарств своїх членів. Неприбутковість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів обумовлюється тим, що вони утворюються на принципах кооперації: взаємодопомоги і поєднання в одній особі члена і клієнта кооперативу. В зарубіжних джерелах і відповідно до принципів Міжнародного кооперативного альянсу діяльність кооперативу визнається, як правило, неприбутковою, а його позитивна роль полягає у створенні умов для підвищення ефективності господарювання його членів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених твердження О.Чаянова про несумісність кооперативної діяльності з високою прибутковістю приймають як належне. Посилаючись на приклад діяльності кооперативного молокоперобного заводу,

О.Чаянов вважав, що на відміну від приватного власника, капітал, який вкладено в завод, ставить одержання чистого прибутку на друге місце. Суть проблеми не в одержанні кооперативною структурою прибутку, а у “...вигоді тих селян, які доставляють молоко на завод, і які спільними зусиллями побудували цей завод для обслуговування своїх господарств” [21, с.9]. Непереконливим є судження О. Чаянова, що “...завод кооперативний може не давати ні однієї копійки баришу на затрачений на його будівництво капітал, але він буде вигідним селянам, якщо, дякуючи йому, вони одержать за доставлене ними молоко значно більшу виручку, ніж та, яку б могли б виручити, продавши молоко в чужі руки” [21, с.10]. З економічної точки зору “більша виручка” є не що інше як прибуток, що одержують селяни лише в разі одержання нормального прибутку самим молокопереробним заводом, який продав молоко за справедливою ринковою ціною, що вироблене з меншими матеріальними затратами. Таким чином, його діяльність націлена на одержання вищих прибутків, що включають нормальний прибуток.

Як “чужорідне” тіло розглядав прибуток для кооперативу М. Туган-Барановський [20, с.38]. На його думку, головною визначальною ознакою кооперативу, його основною відмінністю від капіталістичного підприємства є відсутність економічного прибутку як мети функціонування. Згідно з його поглядами, кооперативне підприємство створюється не для одержання прибутку на вкладений капітал, а для “... збільшення, завдяки загальному веденню господарства, трудових доходів своїх членів, зменшення їхніх витрат на споживчі нестатки” [20, с. 38]. І тому він вважав, що це є найбільш характерною рисою будь-якого кооперативу.

Твердження, що кооперація створюється для сумісного здійснення господарських операцій на неприбутковій основі, поділяє немало сучасних вчених і кооператорів: В. Гончаренко, М. Гриценко, В. Зіновчук, О. Нечипоренко [6, 7, 8, 12] та ін. На їхню думку, учасникам справжнього кооперативу далеке прагнення до прибутку й наживи. “Їхня вигода, – вважає професор О. Соболев, – не виражається в неодмінному здобутті більшого прибутку на вкладений у справу капітал. Вони знаходять у кооперативі інтерес навіть у тому випадку, якщо результатом їхнього об'єднання є просто економія у витратах або інші вигоди для них” [17, с. 322].

Дехто з сучасних учених [1, с. 20-24; 9] інколи не займає чіткої позиції щодо неприбуткової діяльності кооперативу і, щоб згладити такі підходи, намагається розглядати, що мету одержати прибуток має не кооператив, а його члени. Тоді виникає суперечність: як можуть бути зацікавлені господарі в одержанні найвищої економічної вигоди, тобто найбільшого прибутку й у той же час кооператив не може бути зацікавлений в цьому.

Питання неприбуткової діяльності кооперативу розглядається не лише в економічній літературі сучасними науковцями, а й у прийнятих нормативних актах, хоча й у них є суперечності. Так, у ст. 2 п. 2 Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” зазначено, що виробничі кооперативи здійснюють свою діяльність на принципах підприємництва з метою отримання доходу. Тоді, як п. 3 ст. 2 цього ж закону встановлює, що сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, здійснюючи обслуговування своїх членів, не ставлять за мету отримання прибутку [15].

Проте останнім часом домінуючою точкою зору сучасних кооператорів є принцип прибутковості, тому що в умовах ринкової економіки кооперативи не можуть бути неприбутковими [19, с. 3; 18, с. 95; 2, с. 82; 14, с. 4]. Так, на думку Г. Бистрова, “кооперативами визнаються такі підприємства, які підпорядковані цілям досягнення прибутку. Вони діють за законами ринкової економіки та вкладають частину прибутку в підприємництво” [4]. На підтвердження цього наводиться точка зору економічного й соціального комітету ЄС, який кооперативами визнає підприємства, мета діяльності яких – одержання прибутку [5].

Цю точку зору поділяють багато кооператорів, причому як практики, так і теоретики. Нездійсненною і дивною мрією назвав один із них, академік І. Буздалов, кооперативи, які не одержують прибутку [3, с. 26-56]. Він вважає, що зміст, функції, механізм діяльності кооперативів мірою переходу від початкових, примітивних, форм до більш досконалих, сучасних, адекватних якісно новому стану економічних відносин і рівню розвитку матеріального виробництва, постійно змінюються. Якщо раніше в кооперативи об'єднувалися, щоб кожному й усім разом вижити, то надалі в умовах ринкової економіки їхня діяльність починає носити все більш підприємницький характер. Автор стверджує, що

деяка загальна “вигода” або мета “задоволення певних потреб” трансформується в справжню економічну вигоду й реально відчутну мету – здобуття найбільшого прибутку. Інакше, застерігає він, кооперативи випадають зі сфери ринкової конкуренції, а отже, і ринкових стосунків взагалі. Аналогічної думки дотримуються й сучасні кооператори-практики, що вважають серйозною теоретичною помилкою і помилкою законодавців твердження, що прибуток для кооперації не є головною метою її діяльності. “Якщо немає прибутку, то головне завдання – обслуговування членів кооперативу – стає недосяжним” [10, с. 140].

Окрім вищезазначених, існують й інші погляди щодо піднятої проблеми. Дехто з науковців підкреслює, що не можна відносити кооператив до підприємницької організації, тому що основною метою діяльності будь-якого кооперативу є не отримання прибутку та його розподіл матеріальних, соціальних та інших потреб своїх членів [11, с. 37]. Однак прибуток, одержаний від діяльності, необхідний як виробничому, так і обслуговуючому кооперативу як засіб досягнення поставленої мети [13, с. 26]. Адаже розвиток виробництва, розширення діяльності неможливі без вкладення коштів, капіталів. Звичайно, прибуток (доход) є одним із показників ефективності господарської діяльності кооперативу, а його отримання є лише проміжною ціллю, яка допомагає досягнення мети кінцевої, доконечної – задоволення різноманітних потреб членів кооперативу. І саме ефективність задоволення останніх є показником ефективності діяльності кооперативу [16, с. 97].

Цілі статті. Для встановлення неприбуткового статусу обслуговуючих кооперативів необхідно звернутися до положень сучасної економічної і юридичної науки і вивчити поняття “неприбутковості” сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Виклад основного матеріалу. Виділимо групи кооперативів, які в своїй господарській практиці по-різному відносяться до формування прибутку (табл. 1). До першої групи відносяться кооперативи, які незалежно від законодавства і переконань теоретиків фактично заробляють прибуток і прагнуть до рентабельної роботи для них, – необхідна умова успіху. Інакше обстоїть справа в чисельних споживчих

кооперативах. Саме їх мав на увазі О. Чайнов, коли писав: “Кооператив буде вельми корисний, якщо він навіть зовсім не приносить ніякого чистого прибутку як підприємство, але зате збільшить доходи своїх членів. І навпаки, кооператив буде шкідливий, якщо, наприклад, він дає 10 тис. прибутку, проте завдяки його невмілому веденню селяни недоотримують 40 тис. свого трудового доходу. Успіх кооперації вимірюється зростанням доходів її членів, а не прибутками самого кооперативу. Дохід кооперативу є дохід його членів – і більше нічого” [22, с. 113].

Таблиця 1.

Класифікація кооперативів щодо формування прибутку

Показники	Групи кооперативів		
	I	II	III
Відношення до прибутку	Заробляють прибуток і його добування ставлять на перший план	Доход кооперативу, який вважається прибутком, таким не є	Неприбуткові
Види	Виробничі кооперативи, кредитні, споживчі товариства	Обслуговуючі кооперативи	Соціальні кооперативи, гаражні, садівничі
Ціль кооперативу	Прибуток працює як засіб досягнення інших цілей кооперативу. Прагнення до рентабельної роботи – необхідна умова успіху	В бухгалтерському балансі доход відображається як прибуток. Між тим, частина доходу розподіляється між членами кооперативу у вигляді кооперативних виплат	Не переслідують ціль отримання прибутку, до неї не прямують і зазвичай не отримують. Це влаштовує членів цих кооперативів

Джерело: власні дослідження.

Дійсно, сума доплати за підсумками року, що видається членам, наприклад сільськогосподарського кооперативу зі збуту молока (зерна, картоплі й іншої продукції), на перший погляд здається прибутком її одержувачів. Проте для селян-членів кооперативу отримані ними суми прибутком не є, оскільки при виробництві продукції в їхніх індивідуальних родинних господарствах експлуатації чужої праці не було; члени кооперативу отримують лише дохід як компенсацію своїх матеріальних витрат і оплати своєї праці, витраченої кожним із них у своєму господарстві для виробництва молока (зерна, картоплі й т.д.).

Якщо кооператив придбав у селян молоко (зерно, картоплю й ін.) за однією ціною, то після переробки продукції він може реалізувати її за вищою ціною й отримати дохід. У бухгалтерському балансі кооперативу він напевно буде відображений як прибуток. Частина доходу розподіляється між членами кооперативу у вигляді кооперативних виплат. Це означає, що кооператив зробить лише перерахунок раніше встановленої закупівельної ціни. Дохід даного сільськогосподарського кооперативу, що здається прибутком, насправді таким не є.

По-третє, у різних країнах існує значна група кооперативів неприбуткових у буквальному розумінні слова. Це – не лише соціальні кооперативи (з догляду за дітьми й літніми людьми, захисту соціально уразливих верств населення) на Заході, але також чисельні садівничі споживчі, гаражні й інші кооперативи в Україні, які не переслідують мети отримання прибутку, до нього не прагнуть і зазвичай його не отримують. Такий стан речей влаштовує членів цих кооперативів.

У табл. 2. наведені дані з дослідження статусу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як неприбуткових організацій, які були проведені в 2008 р. у Південному регіоні України. Як видно з наведених даних, 38,5% кооперативів у відносинах із своїми членами ставить за мету одержання прибутку, що суперечить загальноприйнятому принципу кооперації. Члени кооперативу, створивши на свої пайові внески кооператив, працюють на його доходи, а не навпаки. Це чи не найголовніший фактор слабкого розвитку

обслуговуючих кооперативів у регіоні. Принцип одержання прибутку може мати місце лише у відносинах з зовнішніми суб'єктами відповідних ринків, а у відносинах зі своїми членами кооперативи одержали прибутки в процесі ринкової діяльності, а також у результаті перевищення сум, одержаних за надані послуги, виплачують членам кооперативу у вигляді кооперативних виплат відповідно до їхньої участі в діяльності кооперативу.

Не менш важливий фактор – неузгодженість законодавства про кооперацію і податкового законодавства, через що податкові органи і не визнають неприбуткового статусу обслуговуючих кооперативів. Наприклад, кооператив “Дункан” Баштанського району Миколаївської області призупинив свою діяльність через неврегульованість законодавства з цього питання.

Таблиця 2.

Результати дослідження щодо неприбуткового статусу діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у Південному регіоні України

Область	Всього с.-г. кооперативів	в тому числі працюючих			
		на неприбутковій основі		на прибутковій основі	
		кількість	%	кількість	%
АР Крим	105	75	71,4	30	28,6
Миколаївська	11	-	-	11	100
Одеська	21	10	47,6	11	52,4
Херсонська	11	6	54,6	5	45,5
Разом по регіону	148	91	61,5	57	38,5

Джерело: власні дослідження

Податкові служби не завжди дотримуються принципу неприбутковості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Використовуючи неузгодженості окремих норм Законів України “Про сільськогосподарську кооперацію” та “Про оподаткування прибутку підприємств”, а також відсутність чітких

норм щодо визначення статусу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як неприбуткових організацій, податкові органи прийняли рішення про те, що сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи не можуть бути включені до реєстру неприбуткових організацій і установ, а отже, скористатися податковими пільгами [7, с. 53]. Такі реалії, що склалися навколо законодавчого врегулювання принципу неприбутковості обслуговуючих кооперативів, є загальними для всієї України. Унаслідок чого в Україні практично призупинилися процеси формування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а в окремих регіонах кооперативи призупинили свою діяльність.

Наприклад, СОК “Південний союз” зареєстровано як місцевий обслуговуючий багатофункціональний сільськогосподарський кооператив. Проте він не був внесений до реєстру неприбуткових організацій, посилаючись на неврегульованість цього питання в законодавстві України та на комерційний характер його ринкової діяльності як посередника. Тобто кооператив при реєстрації не одержав статус неприбуткового. Це означає, що на фінансовий результат діяльності кооперативу нараховується податок на додану вартість (ПДВ).

Як при збуті продукції, так і постачанні засобів виробництва, одержаний фінансовий результат кооператив розподіляє між членами кооперативу, а не ставить за мету одержання прибутку для себе. Цій меті слугує система ціноутворення в кооперативі та механізм розподілу кінцевого фінансового результату, що надає можливість йому діяти на неприбутковій основі й надавати послуги за собівартістю.

Спосіб ціноутворення полягає в тому, що кооператив і його члени узгоджують лише попередньо ціну реалізації продукції. Так само перед закупівлею засобів виробництва вони також попередньо узгоджують ціну. Попередні ціни встановлюються на основі середньої планової собівартості продукції або планової собівартості послуг кооперативу з постачання ресурсів з урахуванням моніторингу ринкових цін. Фактичну собівартість наданих послуг з реалізації продукції та постачання ресурсів можна

знати лише після закінчення фінансового року.

Фактична ціна, яку члени кооперативу одержать за продану продукцію та заплатять за надані послуги з постачання ресурсів, буде складатися з попередньої ціни та кооперативних виплат. Розмір кооперативних виплат визначається як різниця між фактичними цінами, з корегованими на фактичну собівартість послуг, та попередньою ціною. Кооперативні виплати виплачуються у вигляді “надбавок” до попередньої ціни продажу продукції, або “знижок” до попередньої ціни постачання засобів виробництва. Кооперативні виплати розподіляються серед членів пропорційно послугам, які вони отримують від кооперативу. У результаті кооператив надає послуги його членам на неприбутковій основі та за собівартістю.

Кооперативні виплати здійснюються за рішенням загальних зборів, відрахування в резервний фонд у кооперативі не проводяться. Не проводяться виплати на паї. Щоб цей ціновий механізм функціонував у кооперативі, дійсні й асоційовані члени одержують послуги на однакових умовах. Асоційовані члени, хоча вони й числяться формально в цьому статусі, але фактично вносять пайові внески на тих же умовах, приймають участь в діяльності кооперативу, одержують послуги та беруть ті ж зобов'язання, що й члени кооперативу, одержують на тих же умовах кооперативні виплати за результатами роботи. Але не в усіх питаннях вони мають право вирішального голосу. Члени-засновники, дбаючи про цілісність кооперативу, збереження високого рівня довіри в кооперативі, відповідально ставляться до збільшення членства, щоб виключити прийняття в члени випадкових людей.

Аналіз фінансових результатів діяльності кооперативу, який показує співвідношення між доходами (виручкою) від продажу продукції, витратами і податками та його прибутками (збитками), представлений в табл. 3.

Дохід кооперативу (виручка) створюється в результаті реалізації продукції, переданої йому членами кооперативу й асоційованими членами, й у результаті надання їм послуг з поставок матеріальних ресурсів (добрив, засобів захисту, насіння й т.д.).

Таблиця 3

**Фінансові результати діяльності СОК “Південний союз”
за період 2004-2008 рр.**

Стаття	Роки					2008 р. в % до 2004р.
	2004	2005	2006	2007	2008	
<i>I. Фінансові результати тис. грн.</i>						
Доход (виручка) від реалізації продукції, послуг	2778,0	3579,7	5138,5	3020,7	9088,6	327,2
Податок на додану вартість	(440,5)	(596,6)	(851,8)	(503,5)	(1514,8)	
Акцизний збір	-	-	-	-	-	
Інші податки, збори та обов'язкові платежі, вирахування з доходу	-	(5,7)	(8,4)	-	-	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, послуг	2337,5	2977,4	4278,3	2517,2	7573,8	324
Собівартість реалізованої продукції та послуг	(2238,5)	(2936,1)	(4069,0)	(2484,2)	(7534,6)	
Валовий дохід						
- прибуток	99,0	41,3	209,3	33,0	39,2	39,6
- збиток	-	-	-	-	-	
Інші операційні доходи	135,2	1,9	27,4	-	-	
Доход від первісного визначення біологічних активів та с.-г. продукції	-	-	-	-	-	
Адміністративні витрати	(43,5)	(28,9)	(55,0)	(29)	(37,4)	86,0
Витрати на збут	(55,7)	(15,3)	(157,1)	(4,5)	(5,0)	9,0
Інші оперативні витрати (сумісні борги та втрати, санкції, інше)	(135,6)	-	(27,8)	(0,2)	(0,2)	0
Витрати від первісного визначення біологічних активів та с.-г. продукції	-	-	-	-	-	
Фінансові результати від операційної діяльності	-	-	-	-	-	
Прибуток	-	-	-	(0,7)		
Збиток	(0,6)	(1,0)	(3,2)		(3,4)	
Доход від участі в капіталі	-	-	-	-	-	
Інші фінансові доходи	-	1,0	3,4	0,7	3,4	
<i>II. Елементи операційних витрат</i>						
Матеріальні затрати	-	-	-	-	-	
Виплати на оплату праці	10,5	16,1	17,7	19,7	23,5	72,5
Відрахування на соціальні заходи	4,0	6,2	6,6	7,3	8,7	26,9
Амортизація	0,1	-	-	-	-	
Інші операційні витрати	96,6	36,3	184,7	0,2	0,2	0,6
Разом	111,2	58,6	209,0	27,2	32,4	100

Джерело: розраховано за результатами річних статистичних звітів СОК “Південний союз”.

Особливістю кооперативу “Південний союз” є те, що при збуті продукції і постачанні ресурсів він діє від свого імені, а не від імені своїх членів. Кооператив отримує доходи тільки від операційної діяльності, оскільки він не здійснює інвестиційної діяльності та не бере участь у фінансових операціях на ринку кредитів і позик. Тому кінцевим результатом його діяльності є прибуток (збиток) від операційної діяльності. Розмір самого доходу або виручки кооперативу від реалізації продукції за однакових умов залежить від кількості, асортименту та якості реалізованої продукції та рівня реалізаційних цін.

Загальний дохід (виручка) кооперативу складається з доходу від реалізації продукції з урахуванням податку на додану вартість і врахуванням наданих покупцям знижок і інших сум. Як показують одержані дані, дохід (виручка) кооперативу за роки досліджень зріс у 2008 р. порівняно з 2004 р. у 3,3 рази та складав 9088,6 тис. грн. Зменшення загального доходу кооперативу на суму ПДВ й інших відрахувань показує величину чистого доходу від реалізації продукції, який складає 7533,8 тис. грн. у 2008 р. проти 2337,5 тис. грн. у 2004 р. Валовий прибуток, як різниця між сумою чистого доходу й собівартістю реалізованої продукції та наданих послуг, складає за період з 2004 по 2008 рр. відповідно 99,0; 41,3; 209,3; 33,0 і 39,2 тис. грн. До валового прибутку додаються інші операційні доходи. До них відносяться доходи від надання послуг на сторону й ін.

Як видно з наведених даних, кооператив не одержує прибутку від операційної діяльності, а збиток становить суму в межах 0,6-3,4 тис. грн. Отже, кооператив надає послуги членам кооперативу, продаючи продукцію за узгодженими з ними цінами, при цьому не одержує прибутку для себе. Якби кооператив отримував прибуток, останній підлягав би оподаткуванню.

Економічну ефективність діяльності кооперативу слід оцінювати за ефективністю діяльності його членів, адже метою кооперативу є одержання прибутку не для себе, а для своїх членів. Для аналізу ефективності господарювання підприємств членів кооперативу використано основні показники відносно великого за земельними угіддями фермерського господарства “Аделаїда”, середнього “Тюльпан” та малого “Успіх” (див. табл. 4).

Таблиця 4

Основні економічні показники фермерських господарств – членів СОК “Південний союз”

Показники	ФГ "Аделаїда"		2008 до 2007, %	ФГ "Тюльпан"			2008р. до 2006 р., %	ФГ "Успіх"		2008 р. до 2007р., %
	2007	2008		2006	2007	2008		2007	2008	
Закріплено землі, всього, га	4004	3170	79,17	750,6	770,1	789,7	105,2	230,5	230,5	100
в т.ч. с-г. угідь, га	4004	3170	79,17	750,6	770,1	789,7	105,2	230,5	230,5	100
З них рілля, га	3273	3170	96,9	750,6	770,1	789,7	105,2	229,1	230,5	100,6
наявність зрошуваних земель, га	409,1	515,2	125,9	648,3	678	695	107,2	205,0	204,4	99,7
Середньорічна чисельність працівників, осіб	62	143	230,6	17	22	22	129,4	12	23	191,7
Вартість валової продукції, тис. грн.	11939,3	19242,1	161,2	1683,9	2717	5174,4	307,3	640,4	915,7	142,9
в т.ч. на одного середньорічного працівника, тис. грн.	192,6	134,6	70,0	99,1	123,5	235,2	237,4	53,4	398	74,6
Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн.	5102,8	11156,5	218,6	1209,4	1705,5	2930,9	242,4	114,9	171,3	149,2
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	4109,7	9866,0	240,1	526,7	742,5	1760,7	334,3	466,9	481,5	103,1
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	9861,5	16035,0	162,6	1403,2	2264,9	4209,3	300,0	533,8	915,2	171,5
Фондоозбросність, грн.	82,3	78,0	94,8	71,1	77,5	131,2	184,5	9,6	7,5	77,9
Фондовідача, грн.	2,34	1,72	73,5	1,39	1,59	1,77	127,3	5,6	5,34	95,4
Фондомісткість, грн.	0,43	0,58	134,9	0,43	0,63	0,57	132,6	0,18	0,19	105,6
Валовий дохід, тис. грн.	4382,7	7544	172,1	518,3	1139,2	1669,2	322,1	137,1	281,3	205,2
Чистий дохід, грн.	3496,6	5801	165,9	389,2	1002,7	912,5	234,5	151,2	264,0	174,0
Рівень рентабельності, %	69,4	45,0	64,8	158,6	201,2	159,3	100,4	19,1	45,1	231,5

Джерело: розраховано за даними річних статистичних звітів ФГ “Аделаїда” Голопристанського, ФГ “Тюльпан” Голопристанського, “Успіх” Скадовського районів Херсонської області.

За роки досліджень у всіх господарствах вартість валової продукції зростає в межах 142,9-307,3% порівняно з 2007 р. Середньорічна вартість основних фондів за останні два роки складає 149,2-242,4%, вартість оборотних засобів 103,1-334,3% виручка від реалізації продукції 162,6-300% порівняно з 2007 р. Валовий дохід по всіх досліджуваних фермерських господарствах дорівнює 172,1-322,1%, чистий дохід – 165,9-234,5% порівняно з 2007 р. Залучення до роботи в господарствах працівників складає 129,4-230,6% порівняно з 2007 р. Хоча збільшення використання праці, зростання використання основних й оборотних фондів дещо знизило показники продуктивності їхнього використання, але вони залишаються досить високими.

Так, фондівдача складає за роки досліджень у цих господарствах від 1,39 до 5,6 грн. Фондоозброєність у великому й середньому фермерських господарствах складає від 71,9 до 82,3 тис. грн./працівника. Зростає в усіх господарствах фондомісткість продукції. Рівень рентабельності за всі роки й у всіх досліджуваних господарствах складає від 45 до 200,1%, що дозволяє вести розширене відтворення на основі самофінансування. Ефективність діяльності підприємств-членів є свідченням того, що одержання прибутку не для себе, а для своїх членів є метою діяльності кооперативу.

Висновки. Як в Україні, так і в Південному регіоні спостерігається незрозуміння суті неприбутковості, як основної складової діяльності обслуговуючого кооперативу. Встановлено, що неприбутковий характер кооперативу реалізується через обслуговування його клієнтів-власників за собівартістю. Тобто максимально можливе зниження ціни обслуговування клієнтів-власників не дозволяє отримувати прибутки. Якщо кооператив краще спрацював і отримав додаткові кошти, то ці кошти він розподіляє між своїми клієнтами-власниками пропорційно господарській участі. Тому не має підстав вважати його прибутковим підприємством. Статус кооперативу як неприбуткової організації стосується не ефективності роботи кооперативу, а розподілу коштів, які в некооперативному підприємстві вважаються прибутком.

Література.

1. Бальян А.В. Досвід фермерської кооперації та перспективи її розвитку в Україні // Економіка АПК – 1996. – № 9. – С. 20-24.

2. Буздалов И. Проблемы развития сельскохозяйственной кооперации в переходных условиях / Буздалов И., Шмелев Г. // Вопросы экономики. – 1995. – № 1. – С. 76-85.

3. Буздалов И.Н. Сельскохозяйственная кооперация: теория, мировой опыт, проблемы возрождения в России / [Буздалов И.Н., Мартынов В.Д., Овчинцева Л.А., и др.]; отв. ред. И.Н.Буздалов – М.: Наука, 1997. – 254 с. – (Российская академия сельскохозяйственных наук, Аграрный ин-т, Москва).

4. Быстров Г.Е., Бакунина Т.С. Проблемы теории аграрного, природоресурсового и экономического права и методики преподавания в юридических вузах России аграрно-правовых и эколого-правовых дисциплин: Матер. Междунар. науч. методолог. семинара // Государство и право. - 1999. - №4. - С. 58-75.

5. Быстров Г.Е., Бакунина Т.С. Проблемы теории аграрного, природоресурсового и экономического права и методики преподавания в юридических вузах России аграрно-правовых и эколого-правовых дисциплин: Матер. Междунар. науч. методолог. семинара // Государство и право. - 1999. - №4. - С. 60- 61.

6. Гончаренко В.В. Кредитна кооперація. Форма економічної самопомогі сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика). – К.: Глобус, 1998. – 330 с.

6. М.П. Гриценко, М.Й. Малік, В.А. Пулім Сільськогосподарська кооперація: проблеми, шляхи розв'язання // Економіка АПК. – 2007. - №1. – С. 51-58.

7. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу. – К.: Логос, 2001. – 380 с.

8. Макаренко А.П. Теория и история кооперативного движения / Макаренко А.П. – М.: ИКЦ “Маркетинг”, 2002. – 328 с.

9. Минаков И.А. Кооперация и агропромышленная интеграция в АПК / Минаков И.А. – М.: Колос С, 2007. – 264 с.

10. Минина Е.Л. Сельскохозяйственная кооперация: правовое регулирование / Минин А.А. // Государство и право. – 1997. – № 11 – С. 32-41.

11. Нечипоренко О.М. Формування кооперативних підприємств в аграрному секторі економіки: Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 172 с.

12. Новое законодательство РФ о кооперативах. Проблемы

и перспективы кооперативного движения в России ("круглый стол") // Государство и право. – 1996. – № 5. – С. 25-39.

14. Пантелеев П.А. Производственные кооперативы / Пантелеев П.А. – М.: Инфра – М., 1996. – 64 с.

15. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 261. – С. 683-695.

16. Ременева Л. Развитие процессов занятости (влияние кооперативных форм хозяйствования) / Ременева Л. // Бизнес-информ. – 1998. – № 23-24. – С. 96-98.

17. Соболев А.В. Модель потребительской кооперации в рыночной экономике // Экономическая теория: учебное пособие / [под общей ред. Н.Н.Соловых]. – М., 1998.

18. Стативка А.Н. Новые виды договорных отношений с участием аграрных товаропроизводителей / Стативка А.Н. – Харьков.: Право, 1999. – 124 с.

19. Суханов Е. Производственный кооператив как юридическое лицо / Суханов Е. // Хозяйство и право. – 1998. – № 3. – С. 3-8.

20. Туган-Барановский М.И. Социальные основы кооперации. – М.: Тип. т-ва И.Н.Купшнерова и К., 1916 – 521 с.

21. Чаянов А.В. Краткий курс кооперации / Чаянов А.В. – М.: Кооперат. изд-во, 1925. – 78 с.

22. Чаянов А.В. Основные идеи и формы организации сельскохозяйственной кооперации. – М.: Наука, 1991. – 456 с.